

Е. Є. Мінцис, С. Ладовська,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

ПРОБЛЕМА ІДІОСТИЛЮ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ «ВЕЛИКИЙ ГЕТСБІ» Ф.С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА)

У статті робиться спроба узагальнити існуючі визначення ідіостилю, проаналізувати його характерні риси, вичленити найтиповіші стилістичні засоби у лінгвопоетиці письменника.

Ключові слова: ідіостиль, стилістичні засоби, лінгвопоетика, текст, індивідуальний стиль.

В статье сделана попытка обобщить существующие определения идиостиля, проанализировать его характерные черты, выделить наиболее типичные стилистические приемы в лингвопоетике писателя.

Ключевые слова: идиостиль, стилистические приемы, лингвопоетика, текст, индивидуальный стиль.

The article presents an attempt to generalize the existing definitions of idiostyle, to analyse its characteristic features, to single out stylistic devices typical of the author's linguopoetics.

Key words: idiostyle, stylistic devices, linguopoetics, individual style.

Однією з проблем сучасної лінгвістики та літературознавства є вивчення художнього твору як ідейно-естетичної цілісності, явища словесного мистецтва, в якому гармонійно поєднуються та взаємодіють зміст, форма та структура зображуваного. Ключовим аспектом у розробці цієї проблеми виступає ідіостиль письменника. Феномен ідіостилю активно вивчається у працях таких мовознавців, як В.В. Виноградов, М.М. Бахтін, І.Р. Гальперін, В.П. Григор'єв, А.І. Іванова, Х.І. Дідух та ін.

Оскільки наукова література не дає однозначного трактування терміну «ідіостиль» [5, с. 100], метою запропонованої статті є узагальнення його визначень, які існують у лінгвістичних джерелах. Поставлена мета обумовлює такі завдання: визначити характерні риси феномену «ідіостиль», обрати стратегію визначення особливостей ідіостилю письменника, на конкретному матеріалі (романі Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі») вичленити внутрішньомовні засоби, за допомогою яких відбувається вираження ідіостилю.

Труднощі у висвітленні поняття ідіостилю письменника пояснюються насамперед тим, що це поняття постійно оновлюється. Крім того, в сучасній лінгвістиці і досі немає одного загальноновизнаного терміну для позначення сукупності характеристик мовних рис творчості певного письменника [2]. У своїх наукових працях вчені використовують також такі терміни, як «ідіолект», «індивідуальний стиль», «стильова манера» тощо [3]. Так, А.Л. Ситченко вживає термін «авторський стиль», під яким розуміє цілу систему образотворчих засобів, яка охоплює як зміст, так і форму літературного твору та виражає життєвий та естетичний досвід кожного письменника, враховує традиції національної та світової культури [9, с. 48]. А деякі дослідники навіть вважають, що не всі письменники мають свій стиль, оскільки він є найвищим ступенем художньої довершеності, якого досягають лише окремі майстри [1].

У *Літературознавчій енциклопедії* ідіостиль визначається, як індивідуальний стиль, в якому виразні мовні утворення формують своєрідну систему, набувають емоційно-експресивного забарвлення [2, с. 406]. І. Р. Гальперін трактує цей термін як «a unique combination of language units: expressive means and stylistic devices peculiar to a given writer, which makes that writer's works or even utterances easily recognizable» [12, с. 17]. Х. І. Дідух вважає, що в загальному розумінні ідіостиль – це сукупність глибинних механізмів створення текстового простору певним автором, які відрізняють його від інших. У більш вузькому значенні ідіостиль пов'язаний з системою мовностилістичних засобів, характерних для творчої манери певної мовної особистості автора [3].

Існує думка, що до дослідження мовної особистості можна прийти трьома шляхами: перший – визначення стильової домінанти, особливостей поезики, закономірностей побудови художнього тексту; другий – дослідження співвідношення між індивідуальним стилем автора і нормами загальнонародної мови; третій – вивчення ідіостилю митця у контексті відповідного літературного напрямку [8, с. 528]. У процесі породження художнього тексту (дійсність – письменник – образ – текст – читач) поверхнева структура його співвідноситься з глибинною структурою. Поверхневий рівень тексту, тобто його мовне оформлення, підпорядковується цілісній єдності тексту, але мовна форма також є актуалізатором глибинної структури. Використання мовних засобів підпорядковане розкриттю ідейних та естетичних настанов митця. Мовна картина світу художника слова є вербальним відображенням світовідчуття письменника, його ціннісних орієнтирів [7, с. 6].

У запропонованому дослідженні ми дотримуємося думки, що основним об'єктом визначення ідіостилю письменника є мова його художніх творів, сукупність мовно-виразових засобів, які вирізняють письменника як індивідуальну особистість з-поміж інших художників слова. Тому перш за все ми звертаємо увагу на самобутні зображувально-виражальні мовні засоби, тропи, оригінальні композиційні варіації, форми вислову у одному з найвидатніших романів Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі», основним сенсом якого є проникнення у «єство» головного героя, а через нього – у сенс «американської мрії» [10, с. 9].

Мова роману є барвистою та образною завдяки лексичним та синтаксичним стилістичним засобам, які використовуються автором.

Так, особливо багатою та численною є палітра епітетів. Серед узуально-асоціативних епітетів знаходимо такі постійні епітети: *terrible pessimist* [11, с. 13], *brilliant smile* [11, с. 27], *easy money* [11, с. 35], *broken heart* [11, с. 55]. За допомогою описових епітетів автор дивиться на оточуючий світ очима персонажа-художника: *velvet dusk* [11, с. 16], *powdery air* [11, с. 20], *bleak dusk* [11, с. 20], *wet, grey, little village* [11, с. 40]; зображає

цілу галерею персонажів, їх а) зовнішність (*wan, charming, discontented face* [11, с. 11], *perfectly tangible body* [11, с. 16], *slender, worldly girl* [11, с. 26]), б) особливості характеру (*bored haughty face* [11, с. 48], *clever shrewd men* [11, с. 49]), в) емоції та почуття (*harsh, defiant wistfulness* [11, с. 8], *unthoughtful sadness* [11, с. 13], *highly indignant wives* [11, с. 44]). Серед okazionalno-асоціативних епітетів слід відмітити роль іронічних епітетів, які додають яскраві штрихи до загального реєстру роману. Так, помпезні святкування у домі головного героя письменник називає «невеличкою вечіркою»: *The honour would be entirely Gatsby's ... if I would attend his little party that night* [11, с. 35].

Також типовими для лінгвопоетики роману є такі лексичні стилістичні засоби, як метафора: *Inside, the crimson room bloomed with light* [11, с. 17]; персоніфікація: *A tray of cocktails floated at us through the twilight* [11, с. 36]; порівняння: *The Middle West now seemed like the ragged edge of the universe* [11, с. 4].

Одним із способів зображення психологічного стану героїв у романі є писемне вираження невербальної поведінки персонажів за допомогою лексем *voice, eyes, laugh* та ін.: *absurd, charming little laugh* [11, с. 9], *artificial laughter* [11, с. 31], *incredulous laughter* [11, с. 54], *low, thrilling voice* [11, с. 10], *impassioned voices* [11, с. 32], *impersonal eyes* [11, с. 12], *approving eyes* [11, с. 42].

Синтаксичні стилістичні засоби в романі виконують різноманітні функції. Вони не тільки додають динамічності розповіді та створюють ритмічний малюнок, але й виражають різні відтінки почуттів та підсилюють драматичний чи будь-який інший ефект. Так, у реченні *That's what I get for marrying a brute of a man, a great, big, hulking physical specimen of a –* [11, с. 12] письменник звертається до апосіопези з етичних міркувань (незручність називати речі своїми іменами).

Певного смислового та емоційного відтінку висловлюванням у романі надає полісиндетон. Повторення сполучника *and* передає нагромадження людей, які збиралися у домі Гетсбі: *Also from New York were the Chromes and the Backhyssons and the Dennickers and Russel Betty and the Corrigans and the Kellehers and the Dewars and the Scullys and S.W. Belcher and the Smirkes and the young Quinns, divorced now, and Henry L. Palmetto who killed himself by jumping in front of a subway train in Times Square* [11, с. 52].

Ще одним синтаксичним засобом, який є важливим для текстотворення роману, є антитеза, яка робить особливо виразним контраст та розкриває внутрішню суперечність у душі героя: *I was within and without, simultaneously enchanted and repelled by the inexhaustible variety of life* [11, с. 31].

Отже, у результаті проведеного дослідження можна дійти висновку, що ідіостиль – це сукупність ідейних, жанрових та мовних особливостей творчості письменника. Вирішальним фактором у розкритті особливостей ідіостилу письменника виступає мова, адже саме вона несе на собі відбиток авторських уявлень, концепцій, інтенцій та творчої манери. Так, проаналізувавши роман Ф.С. Фіцджеральда, можемо зазначити, що однією з складових ідіостилу письменника є стилістичні засоби, серед яких переважають епітети, метафори, персоніфікації, порівняння, апосіопеза, полісиндетон, антитеза, які виражають різні відтінки почуттів, характеризують психологічний стан і поведінку героїв та підвищують емоційний тон оповіді.

Результати дослідження можуть бути використані у викладанні стилістики, лексикології, літературознавства та загального мовознавства. Твори Ф.С. Фіцджеральда є багатим матеріалом для подальшого дослідження ідіостилу автора.

Література:

1. Башманівська Л.А. Вивчення індивідуального стилю П. Тичини в школі // Вітражі: Збірник матеріалів викладацько-студентських наукових семінарів. – Житомир, 2011. – С. 16-19. <http://eprints.zu.edu.ua/7172/1/%D0%A2%D0%B8%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B0.pdf>
2. Волощук В.І. Індивідуальний авторський стиль, ідіолект, ідіостиль : питання термінології [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/philology/2008/92-79-1.pdf>
3. Дідух Х. І. Ідіостиль як відображення авторської картини світу [Електронний ресурс] / Х. І. Дідух // Філологічні науки/2 : Риторика і стилістика. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/15_NNM_2012/Philologia/2_111114.doc.htm
4. Єсіпенко Н. Г. Особливості індивідуального стилю автора в художній літературі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/SND/Philologia/3_jesipenko%20n.doc.htm
5. Иванова А. И. Проблема передачи идиостиля и идиолекта в художественном переводе / А. И. Иванова // Вестник МГУ : лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2010. – № 3. – С. 99-108.
6. Літературознавча енциклопедія : У двох томах. Т. 1 / Авт. – уклад. Ю. І. Ковалів. – К. : ВЦ. «Академія», 2007. – 608 с.
7. Переломова О. С. Ідіостиль Валерія Шевчука : Автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.01 [Електронний ресурс] / О. С. Переломова. – Київ, 2002. – Режим доступу : <http://referatu.net.ua/referats/7569/147184>.
8. Романюк Л. М. Поетичний ідіостиль Тодося Осьмачки / Л. М. Романюк // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации». – 2011. – Т. 24 (63). – № 2. Часть 2. – С. 528-533.
9. Ситченко А. Л. Визначення індивідуального стилю письменника: На основі структурування поняття / А. Л. Ситченко // Дивослово. – 2002. – № 5. – С. 48-50.
10. Фіцджеральд Ф. С. Великий Гетсбі. Ніч лагідна : Романи / Пер. з англ. М. Пінчевського; Передм. та приміт. Т. Денисової. – Харків : Фоліо, 2003. – 397 с.
11. Fitzgerald F. S. The Great Gatsby / F. S. Fitzgerald. – Everyman's Library, 1991. – 148 p.
12. Galperin I. R. Stylistics / I. R. Galperin. – Moscow: «Higher School», 1977. – 336 p.